

Didactische tips voor online lesgeven

Online lesgeven kan onwennig zijn, zeker in het begin. Een goede voorbereiding geeft houvast. Dit document bevat tips ter ondersteuning bij het omzetten van je klassikale lesdag naar een online lesdag. De tips zijn gebaseerd op de kennis en ervaring van docenten rond online lesgeven, aangevuld met de meest recente inzichten rond online didactiek.

We hebben een onderverdeling gemaakt tussen de opbouw van de lesdag en de uitvoering van het programma.

Na het lezen van dit document heb je mogelijk meer handvatten voor hoe je je lesdag online zou kunnen vormgeven.

Inhoud

1.	De opbouw van een online lesdag	2
	Kennisactivatie	2
	Structuur	2
	Afwisseling	2
	Een evenwichtige online les	3
	Tools	3
	Voorbeeld draaiboek	4
2.	De uitvoering van een online lesdag	5
	Verbinding	5
	Persoonlijke interactie	5
	Een veilige leeromgeving	6

1. De opbouw van een online lesdag

Tips voor het ontwerp van digitale lessen:

Kennisactivatie

Een goede voorbereiding is prettig voor jou als docent, maar ook voor de deelnemers. Je kunt deelnemers hierbij betrekken door voorafgaand aan of bij de start van een online les relevante kennis te activeren. Hiervoor kun je onder andere de volgende middelen inzetten:

- Een online quiz over de lesstof (bijv. via [Mentimeter](#) of [Zoom](#))
- Een korte relevante video
- Een online prikbord voor leervragen/-doelen (bijv. via [Padlet](#))
- Een gezamenlijke mindmap (bijv. via [Mindmeister](#))
- Relevante literatuur
- Een passende vooropdracht

Structuur

Een duidelijke lesopbouw geeft niet alleen jezelf, maar ook de deelnemers richting. Het maakt duidelijk wat ze kunnen verwachten en wat je van hen verwacht. De volgende tips dragen bij aan meer structuur:

- Vertel wat je in de les gaat doen. Geef duidelijke instructies en specificeer het doel en de uitvoeringseisen van opdrachten.
- Werk met kleine(re) stappen: geef beknopte opdrachten en toon korte(re) video's en/of ander ondersteunend lesmateriaal. Een casus kun je bijvoorbeeld eerst opdelen in individuele deelopdrachten, vervolgens in kleine groepsopdrachten en een plenaire nabespreking.
- Vat regelmatig samen en controleer tussentijds of iedereen de lesstof heeft begrepen. Een korte online quiz of tussentijdse evaluatie kan hierbij nuttig zijn.

Afwisseling

Zorg voor voldoende afwisseling in je les. Daarmee behoud je de aandacht van de deelnemers en dat vergroot het leerrendement. Afwisseling kun je bereiken door gebruik te maken van verschillende informatiemiddelen en interactiemethoden:

- Wissel tijdens de online les af tussen verschillende soorten oefeningen, manieren van samenwerken (individueel, duo's, 4-tallen) en synchroon / asynchroon (wel/geen directe feedback).
- Maak gebruik van voorbeelden in woord en beeld, en die een relatie hebben met de persoonlijke achtergrond en beroepspraktijk. Denk aan animaties, video's, geluidsfragmenten, een rollenspel en andere ondersteunende beelden voor bij je presentatie.
- Voor sommige onderwerpen kan het nuttig zijn om ondersteunende schema's te gebruiken, zoals digitale stappenplannen, checklists of infographics. Deze kunnen via de chatfunctie worden gedeeld.
- Kijk ook naar mogelijkheden voor een andere invulling van de lesdag, zoals een combinatie tussen online theorie en offline opdrachten, het uitnodigen van een gastspreker waarvoor deelnemers de interviewvragen voorbereiden of een duo-presentatie. Ook kun je deelnemers vragen om een gedeelte van de lesinhoud te presenteren.
- Laat deelnemers de lesstof actief verwerken. Vraag hen bijvoorbeeld om in kleinere groepen verbanden te leggen, verklaringen te bedenken of samenvattingen te geven en

deze vervolgens plenair te bespreken. Voorbeelden: elkaar interviewen n.a.v. een stelling, individueel of in groepjes een mindmap maken of (test) vragen maken na een theorieonderdeel. Hiervoor kun je de tools onder punt 1 gebruiken of het 'whiteboard' in Zoom (binnen de break-outrooms).

- Grijp, als dat mogelijk is, bijvoorbeeld via digitale quizvragen, ook terug op lesstof uit eerdere lessen. Daarmee herhaal je belangrijke informatie en laat je deelnemers verbanden leggen met eerder opgedane kennis.

Een evenwichtige online les

Online onderwijs is intensief, zowel lesgeven als les volgen. Met onderstaande tips kun je ervoor zorgen dat iedereen zoveel mogelijk bij de les blijft.

- Plan voldoende pauzes in. Deel de online lesdag bij voorkeur op in een aantal blokken en verdeel de lesstof evenwichtig over deze blokken met daartussen enkele korte of langere pauzes. (zie Voorbeeld draaiboek)
- Je kunt de intensiteit van een lesdag ook verminderen door tijdens de lesdag zowel online- als offline lesactiviteiten te plannen:
 - o In dat geval kun je de online lesactiviteiten gebruiken voor extra uitleg, het toepassen van kennis en het oefenen van vaardigheden (bijv. in breakout-rooms). Maak hiervoor vooral gebruik van de tips zoals hierboven beschreven onder Afwisseling.
 - o De offline lesactiviteiten lenen zich voor individuele of groepsopdrachten waar enige tijd en rust voor nodig is, zoals het uitwerken van een casus. Geef aan welk resultaat er vervolgens plenair ingebracht moet worden.
- Als je meerdere keren lesgeeft aan een groep, kan het zinvol zijn om tussen de lesdagen opdrachten te geven om de lesinhoud te laten 'landen'. Laat deelnemers tussen de lesdagen bijvoorbeeld een casus uitwerken en peerfeedback geven of geef een praktijkopdracht. Kom hier vervolgens op terug in de volgende online lesdag.

Tools

Er zijn op het internet vele aanbieders van tools die je naast Zoom kunt gebruiken om in de online les interactie te faciliteren. Een kleine selectie:

[Mentimeter](#), een online polling- en presentatietool waarmee je respons ophaalt bij deelnemers. De uitslag is direct zichtbaar en te gebruiken in je powerpoint. *(gratis: oneindig aantal deelnemers en slides. 5 quizzes per presentatie en 2 vragen per presentatie. Importeren naar PDF)*

[Socrative](#), een online tool die je mogelijkheid geeft in een groep meningen te peilen en kennis te toetsen. Je krijgt de resultaten in een overzichtelijk excel bestand. *(gratis: 50 deelnemers, 1 ruimte en 1 activiteit per keer, on-the-fly vragen)*

[Padlet](#), een makkelijk te gebruiken digitaal prikbord (muur) waarop je dingen kunt plaatsen en delen. Je kunt er samen op werken en de muur op verschillende manieren delen om het inzichtelijk te maken. *(30 dagen gratis proberen, daarna betaald)*

[Mindmeister](#), een online tool voor mind mappen, waarmee je je ideeën visueel kunt vastleggen, ontwikkelen en delen. *(gratis proefaccount voor 3 mindmaps)*

Voorbeeld draaiboek

Hieronder zie je een voorbeeld van een draaiboek voor een online les. In de opzet is gebruikgemaakt van korte lesblokken met afwisselende werkvormen. Deelnemers werken aan individuele- en groepsopdrachten, en er zijn zowel online als offline als plenaire activiteiten ingepland.

9:00 – 9:55 Online plenair	• Introductie en inleiding van de opleiding • Ijsbreker • Doelen en werkvormen van de lesdag bespreken • Eerste opdracht in subgroepen bespreken en uitleg
9:55 – 10:00	Pauze
10:00 – 10:40 Online subgroepen	• Doorspreken eerste opdracht • Taakverdeling maken • Woordvoerder bespreken
10:40 – 10:50	Pauze
10:50 – 11:30 Offline individueel	• Uitwerken opdracht • Eventueel chatfunctie subgroepen
11:30 – 12:30	Pauze
12:30 – 13:25 Online plenair	• Energizer • Bespreken van de opdracht met feedback van docent en de andere groepjes • Vragen beantwoorden
13:25 – 13:30	Pauze
Online subgroepen 13:30 – 14:00	• Bijeenbrengen deeluitwerkingen en deze samenvoegen
14:00 – 14:10	Pauze
14:10 – 15:00 Online plenair	• Energizer • Interactieve opdracht, zoals: - Rollenspel - Interviews - Toepassingsopdracht - Evaluatie • Vervolgopdracht (deze wordt offline uitgevoerd. Als docent pak je hier de volgende lesdag online plenair op terug.) • Afsluiting

2. De uitvoering van een online lesdag

Tips voor de uitvoering van digitale lessen:

Verbinding

Met veel interactie, afwisseling, een open houding en eventueel humor, kan een bijzondere en prettige dynamiek ontstaan tijdens online lessen. Het zorgt voor verbinding met de deelnemers en tussen deelnemers onderling. Verbinding draagt bij aan een prettige lesdag. Hieronder lees je aanvullende tips en manieren om voor verbinding te zorgen:

- Zorg dat er ruimte is voor een eerste kennismaking zoals die normaliter bij het koffiezetapparaat zou plaatsvinden.
- Begin de dag positief om een positieve energie onder de deelnemers te verspreiden, bijvoorbeeld door voor aanvang van de les muziek op te zetten.
- Creëer ruimte tijdens de les voor luchtigheid en ontspanning, bijvoorbeeld door een video te tonen of door de eerder genoemde functionaliteiten in te zetten, zoals een poll of test. Dit kan gaan over de inhoud van de les, maar ook over hoe deelnemers het weekend hebben ervaren, of ze nog vakantieplannen hebben etc.
- Je kunt ook gebruikmaken van ijsbrekers en energizers. Deze zorgen voor een goede afwisseling als de aandacht even vermindert. En deelnemers leren elkaar iets beter kennen. Voorbeelden zijn:
 - o De 'sleutelbos': Vraag je deelnemers om hun sleutelbos te pakken en aan de hand van de sleutels iets typerends te vertellen over zichzelf.
 - o Een ander voorbeeld: Laat deelnemers zichzelf voorstellen door hun hand op te steken. Aan elke vinger koppel je een vraag. Dit kan een persoonlijke vraag zijn of een vraag over het vakgebied. Zoals: Duim > waar ben je goed in? Wijsvinger > Waar wil je naartoe? Middelvinger > Waar heb je een hekel aan? Ringvinger > Waar ben je trouw aan? Pink > Waarin ben je klein?
 - o Laat deelnemers bewegen. Even opstaan, dribbelen, springen, de grond aantikken, armen in de lucht etc.
 - o Je kunt ook je eigen energizers bedenken. Op RINO Portal onder Zoom docenteninformatie delen we websites ter inspiratie.

Persoonlijke interactie

Tijdens een online les is de interactie vanzelfsprekend anders dan in een klassikale les. Om persoonlijk contact en interactie te faciliteren, kun je gebruikmaken van de volgende tips:

- Probeer tijd vrij te maken voor persoonlijk contact met elkaar. Bijvoorbeeld: laat deelnemers tijdens de sessie een voorwerp uit huis zoeken dat voor hen een betekenis heeft en vraag hoe dit voorwerp hen kenmerkt als therapeut. Of las een koffiepauze van 10 minuten in, waarbij deelnemers in subgroepen informeel kunnen bijpraten.
- Maak gebruik van de chatfunctie, zodat deelnemers rechtstreeks vragen kunnen stellen en eenvoudig met elkaar in contact kunnen komen.
- Je kunt deelnemers gedurende de dag ook regelmatig in verschillende samenstellingen, opdrachten uit laten werken of discussies laten voeren in de breakout-rooms. Varieer met groepsdiscussies, problemen groepsgewijs oplossen of samenwerken aan projecten. Enkele voorbeelden zijn:
 - o De 'stille conversatie': Plaats een afbeelding of citaat op het virtuele whiteboard (of via Padlet). Elke groep krijgt een andere afbeelding of citaat. Met verschillende kleuren schrijft elke persoon in de groep een reactie op de afbeelding of het citaat. In de tweede ronde reageren deelnemers schriftelijk op wat anderen hebben geschreven.

- De 'mystery bag': Presenteer plenair een afbeelding van een mystery bag/box. Gebruik een animatie (bijvoorbeeld in PowerPoint) om het mysterieuze onderwerp te laten verschijnen. Vraag de deelnemers om in subgroepen na te denken over hoe het object zich verbindt met een bepaald onderwerp in de cursus. Elke groep rapporteert vervolgens plenair hun ideeën.

Een veilige leeromgeving

Een veilige leeromgeving, waarbij rekening gehouden wordt met de privacy en betrokkenheid van de deelnemers, is van belang. Tips om deze veilige leeromgeving te faciliteren, zijn:

- Maak van tevoren duidelijke afspraken over eventuele video-opnamen of foto-opnamen van de les, zoals delen van een foto waarop de deelnemers staan via social media. Maar ook over het geven van feedback en het anonimiseren van cliënten en casen.
- Schep van tevoren duidelijke verwachtingen. Als je een vraag stelt, hoe wil je dat die wordt beantwoord – via de chat, microfoon of via een app?
- Daarnaast is het aangeraden om vooraf afspraken te maken over het uitzetten van telefoons, omdat dit de les stoort. Het kan ook helpen om deelnemers te vragen zichzelf gedurende de les op mute te zetten.

Technische tips over het gebruik van Zoom zijn beschikbaar voor deelnemers en docenten via RINO Portal.